

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ
АДМІНІСТРАЦІЇ
МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ ІМ. В. ЛЯГИНА

**«Діяльність дитячих бібліотек в напрямку
роботи соціального партнерства»
(методичні рекомендації)**

Миколаїв 2011

Дані методичні рекомендації підготовлені на основі матеріалів професійних видань і Інтернет – ресурсів та присвячені діяльності бібліотек в напрямку соціального партнерства. У виданні ви ознайомитеся з основними чинниками, які впливають на перспективи розвитку партнерства та цікавим досвідом роботи у напрямку соціального партнерства в українських та зарубіжних бібліотеках, а також з прикладами роботи в цьому напрямку бібліотек, що обслуговують дітей Миколаївської області.

Бібліотека сьогодні є тією установою, яка акумулює інтереси широких верств суспільства. Цим обумовлена можливість співпраці з різними установами, організаціями, рухами. Соціальне партнерство може вирішувати проблеми місцевого співтовариства у різних напрямках.

Так, серед партнерів бібліотек можна виділити: організації культури, освіти, засоби масової інформації, громадські організації, муніципальні органи влади, комерційні структури. Багатофункціональність бібліотечної діяльності дозволяє одночасно брати участь в партнерських стосунках не лише з одним партнером, але і створювати проекти багатобічного партнерства, що об'єднуються для вирішення загальних завдань зусилля декількох партнерів.

Перспективи розвитку соціального партнерства визначаються рядом суб'єктивних (внутрішніх) чинників. Один з них – усвідомлення бібліотечним колективом потреби в партнерові. Розширення асортименту бібліотечних, консалтингових, освітніх і прибібліотечних послуг, вдосконалення бібліотечної діяльності, підвищення конкурентоспроможності бібліотек на ринку інформаційних послуг, необхідність розвитку бібліотечних ресурсів, які спричиняють за собою необхідність вибору оптимального партнера в кожному конкретному випадку.

Інший суб'єктивний чинник – переосмислення традицій співпраці. Поняття «соціальне партнерство» в корені відрізняється від традиційної співпраці бібліотек. Як правило, рамки координації діяльності обмежувалися комунікативними зв'язками з іншими установами культури і освіти без врахування економічних і правових аспектів. Дана співпраця регламентувалася, перш за все, директивним керівництвом вищих органів. Функціонування соціального партнерства передбачає виникнення рівноправних горизонтальних зв'язків. В даний час бібліотеки все частіше виступають в ролі рівноправних партнерів муніципальних органів влади.

Напрямки соціального партнерства в бібліотеці:

1. Бібліотеки і влада:

- партнерство органів управління культури і органів місцевого самоврядування з бібліотеками у формуванні і реалізації соціокультурної політики;
- директор бібліотеки і державна влада: правильне позиціонування бібліотеки в системі місцевого самоврядування;
- режим найбільшого сприяння: податкові та інші пільги; стимулювання соціальної активності шляхом цільового фінансування, конкурсів;
- стимулювання соціальної активності шляхом цільового фінансування, конкурсів;
- заохочення недержавних корпоративних та індивідуальних спонсорів;
- лобіювання інтересів бібліотек в органах влади; правові основи взаємодії і співпраці влади і бібліотек;
- нормативно-правове і професійне регулювання.

2. Бібліотеки і соціокультурне середовище. Партнерство з установами і організаціями:

- роль і місце бібліотек в міжнародному і міждержавному культурному партнерстві;
- різноманітне культурне середовище регіону: правильне позиціонування;
- бібліотеки і національна діаспора;
- співпраця з установами системи освіти, науки, культури;
- бібліотеки, дитячі і молодіжні організації.

3. Бібліотеки і бізнес:

- форми і методи співпраці з комерційними структурами;
- позиціонування бібліотек як інституту сприяння розвитку бізнесу;
- спонсорство, меценатство і опікування;
- видавництва, книжкова торгівля і бібліотеки - взаємодія в умовах ринку.

4. Бібліотеки і некомерційні громадські організації:

- взаємовигідна співпраця з політичними і суспільними об'єднаннями;
- громадські ініціативи і бібліотеки;
- ради при бібліотеках;
- соціальна відповідальність бібліотеки і відповідальність населення за забезпечення її діяльності;
- бібліотеки і добродійні організації.

5. Бібліотеки і особистість:

- директор бібліотеки: вождь або лідер?;
- персонал бібліотеки і проблеми лідерства;
- молоді в бібліотечній справі;
- роль і значення читачів у розвитку бібліотеки.

6. Міжбібліотечне партнерство і взаємодія:

- соціальне партнерство — принцип організації бібліотечних професійних асоціацій: інтеграція, коло прибічників, партнерів, друзів;
- роль органів культури і бібліотечних асоціацій в розвитку міжбібліотечної співпраці;
- взаємодія з міжнародними і іноземними професійними організаціями.

Відбувається еволюція соціальної ролі бібліотек. До традиційних функцій просвітницького характеру, збереження і примноження культурної спадщини додаються функції інформаційних центрів, що надають доступ до баз даних, а також освітні, розвиваючі, культурні, виховні, дозвіллієві. Бібліотеки успішно позиціонують себе в суспільстві, зміцнюючи свої зв'язки в галузі співпраці з різними організаціями, установами, органами влади.

Існує декілька способів створення свого співтовариства або вибудовування партнерських стосунків в суспільстві.

У даному випадку, пропонуємо досвід роботи центральної міської бібліотеки м. Сиктивкара (Росія), бібліотекарям пропонується уявити собі ситуацію, коли з веління долі вони опиняються на безлюдному острові. Їм необхідно налагодити життя на острові і побудувати взаємини з аборигенами. Гра значно активізує розумову діяльність. До речі, подібна ситуація описана в книзі англійського письменника Вільяма Голдінга «Повелитель мух», де головними дійовими особами є діти.

Є й інший спосіб, де свою роботу з вибудовування партнерських стосунків бібліотекарі починають з постановки трьох запитань:

- Що ми маємо зараз? (Аналіз ситуації).
- Чого ми хочемо добитися? (Цілі і завдання).
- Як цього досягти? (Стратегія і тактика).

Сприяння соціальній рівності – важлива місія бібліотек, що досягається через стратегічне розміщення філіалів, використання мобільних бібліотек, «доставку» програм та технологій всім.

Щодо сприяння покращанню навколишнього середовища, то бібліотеки не лише надають інформацію, але й відіграють роль місцевої моделі та лабораторії для «зелених» технологій. Так, публічна бібліотека м. Фаєттевілля (Арканзас) встановила 60 сонячних батарей на своєму даху в ході експериментального використання винаходу місцевої компанії. «Це – незвична практика для бібліотеки, але це – дуже важливий проект для громади», – зазначив представник місцевого уряду, який надав грант бібліотеці для реалізації цього проекту.

Для цього можна підготувати листа, на адресу місцевої влади, подякувати за підтримку в році, що минає, і запропонувати допомогу своєї бібліотеки владі у вирішенні конкретного питання в новому році... Вони, мабуть, здивуються, але це може привернути увагу до бібліотеки.

Окрім встановлення партнерських стосунків з різними організаціями, бібліотечний PR – це добре продумані акції суспільного звучання. Як приклад можна провести акції «Допоможи бібліотеці», «Подаруй бібліотеці книгу!», ювілеї бібліотеки і її співробітників, здобуття грантів від різних фондів, відкриття нових підрозділів, проведення професійних конкурсів, свят, включаючи День бібліотек, слід вчитися підносити громадськості публічні події, що мають велику соціальну значущість, проводити їх, як PR - ські акції.

До таких акцій можна зарахувати і презентації своїх звітів, виконаних у формі барвистої, кольорової листівки. На її обох боках в місткій, образній, візуально доступній формі через графіки і діаграми, що супроводжуються мінімумом тексту і цифр, представляти динаміку розвитку бібліотеки за рік. Такі листівки ось вже не перший рік поширює серед населення, у тому числі і владних структур, Глазовська публічна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка (Росія). На думку відомого американського психолога

Дональда Левіна, така візуальна розповідь про свої досягнення займає мало не перше місце серед аналогічних засобів PR.

Це є дуже позитивний засіб, і в бібліотеках Миколаївщини також зустрічаються подібні приклади застосування таких партнерських відносин.

Рекомендуємо проводити «Звіти перед громадськістю» про діяльність бібліотеки за рік. Така традиція діє в обласній бібліотеці для дітей ім. В. Лягіна, щорічний звіт про роботу перед тими, для кого і з ким вона працює. На свято запрошуються читачі бібліотеки, їх батьки, вчителі, вихователі, члени творчих спілок, представники громадських організацій, обласної влади – словом, соціальні партнери, друзі, однодумці.

Для них співробітники бібліотеки готують розповіді про те, як і чим жила бібліотека протягом року, якого досвіду набула, які нові ідеї впровадила. Ця розповідь супроводжується електронною презентацією, відеокліпами, усілякими цікавинами і сюрпризами: адже бібліотека – дитяча. І співробітники її – такі ж веселі, завзяті й цікаві, як діти.

Така форма, як «Звіт перед громадськістю» з досвіду роботи обласної бібліотеки для дітей ім. В.Лягіна, дійсно приносить позитивний вклад в роботу бібліотеки. Родзинкою такого звіту може стати і видання посібника про діяльність Вашої бібліотеки за минулий рік, яке потім розповсюджується серед партнерів бібліотеки. Тому рекомендуємо кожній бібліотеці для дітей Миколаївщини проводити на початку кожного року такі «Звіти перед громадськістю».

Цікавий напрямок роботи щодо залучення партнерів та спонсорів проводиться у Єланецькій ЦБС. Там протягом 2010 року продовжувала діяти акція «Подаруй бібліотеці книгу». Завдяки такій акції РДБ отримала 63 примірники книг, подарованих читачами бібліотеки-філії 16. Єланецькою районною бібліотекою для дітей проведено добровільну бібліотечну акцію «Перша улюблена книга дитини». До її проведення працівники бібліотеки залучили читачів-волонтерів. Так, ними було відвідано близько 30 організацій та установ райцентру, згідно зі складеним «Маршрутним листом». У результаті такої акції зібрано 1144 грн., які були витрачені на закупівлю книжок для читачів молодшого віку.

Всі колективи, які підтримали бібліотеку, одержали «Подяки» за участь в акції.

Єланецькою районною бібліотекою для дітей розроблено методичні поради щодо проведення добровільної акції і роздано сільським бібліотекарям для проведення подібного заходу в сільських громадах району. Зразок такої акції пропонуємо використовувати в роботі з соціальними партнерами кожній бібліотеці, що обслуговує дітей. (Див. додаток). Приклад цієї акції можна змінити та застосувати, згідно зі своїми умовами та принципами роботи бібліотеки. Можна використати й інший текст та написати інший сценарій для читачів-волонтерів, на розсуд бібліотекарів Вашої районної ЦБС.

Подібну акцію проведено бібліотеками Веселинівської ЦБС «Допоможеш бібліотеці – допоможеш собі», з метою виявлення реальних і

потенційних спонсорів та взаємодії з ними, в результаті одержано додаткові кошти на передплату періодичних видань.

Щороку бібліотеки Веселинівської ЦБС проводять акцію «Подаруй бібліотеці книгу». Сотні земляків подарували бібліотекам книги із власних книгозбірень, а також нові книги. Акція стала довготерміновою, а подарована література - важливим елементом комплектування фондів. Особливість цієї акції полягає в тому, що дарується бібліотеці саме нова книжка, тільки куплена з магазину.

Позитивним є те, що бібліотекарі вирішили провести акцію серед новообраних депутатів Веселинівської районної та селищної рад. Акція пройшла успішно і дала можливість поповнити фонди Веселинівської ЦБС новою літературою для дітей на суму 750 грн. Хід акції відображено на сторінках місцевої газети «Зоря», дарувальникам вручено листи-подяки.

Пропонуємо скористатися досвідом роботи Харківської обласної бібліотеки для дітей, у бібліотеці створено рекламний буклет про послуги бібліотеки мовою економічних термінів, наближеною до специфіки діяльності книговидавничих і книготорговельних компаній. Його основна думка вдало відображена у висловах: «Настав час вразити ерудицією тих, хто не читає!», «Настав час збагнути, що наш спільний здобуток — читач — покупець!», «Настав час визначити, що наша спільна мета - Ваш покупець, наш читач!». Відтепер, звертаючись до видавництв і книготорговельних організацій, ми пропонуємо те, що може зацікавити їх. Це проведення презентацій нової літератури, днів видавництва, рекламних акцій тощо. Працюючи над цими питаннями, бібліотекарі виявляють максимум винахідливості та творчості. Мовою того ж буклету це виражено так: «Настав час звільнити вас від організації і проведення днів видавництва, презентацій нових книжок, рекламних акцій, розміщення презентаційних стендів літератури в стінах бібліотеки, зустрічей з читачами, письменниками, художниками – ілюстраторами. За вас це зроблять працівники нашої бібліотеки, а ви отримаєте дивіденди у вигляді інформаційної підтримки спільних проєктів у ЗМІ, контакти із споживачами; стрімке зростання попиту на продукцію, потенційних читачів – покупців, «космічний» товарообіг, надійних партнерів і добрих друзів».

Спеціалісти - «піарщики» відносять всі вищеназвані форми діяльності до психотехнік, що допомагають здійснювати іміджеву стратегію, позиціювати себе не як скромну, непомітну організацію – одну з сотень подібних, а як інститут, який користується попитом, діяльність якого найтіснішим чином пов'язана з життям місцевого співтовариства.

Один з напрямів соціального партнерства – це партнерство з самими читачами. Воно традиційне, і всі бібліотеки цим займаються. Діти із задоволенням беруть участь у конкурсах, іграх, але з ще більшою радістю вони допомагають у підготовці і проведенні заходів для своїх однолітків. Важливу роль в роботі дитячої бібліотеки грає партнерство з батьками. Думаю, що нікому не потрібно розповідати про те, як важливо прищепити дитині любов до читання, до навчання. Виховати людину з високою

читацькою культурою можна лише з дитинства через систематичне його прилучення до родинного читання. Воно займає абсолютно особливе місце в розвитку людини, оскільки знаходиться в самих витоках формування особи.

Ще в середині 90-х років група російських соціологів висунула і обґрунтувала тезу, згідно з якою основою соціально-партнерських стосунків повинна стати конструктивна взаємодія трьох сил: державних структур, підприємництва, громадських організацій.

Сенс соціального партнерства сьогодні - взаємовигідна спільна діяльність у рамках цього трикутника, заснованого на відчутті людської солідарності і відповідальності за одну проблему.

Одна з головних місій бібліотеки - просування читання, що включає ідеологію і практику залучення до книги широкої публіки.

Бібліотека покликана, на думку відомого російського просвітителя і бібліографа М. А. Рубакіна, піклуватися про те, щоб «возможно большее число лучших книг могло проникнуть в возможно более широкие круги читателей».

А ось і зарубіжний досвід! Журнал «Американські бібліотеки» (2010. – №12) розповів про результати дослідження «Партнери заради майбутнього: публічні бібліотеки та місцеві уряди створюють сталі громади», проведеного Радою міських бібліотек (США). У звіті наводяться численні приклади того, як публічні бібліотеки, у партнерстві з місцевим урядом, досягають потрібного ефекту: економічної життєздатності, якості навколишнього середовища та соціальної рівності в громаді.

У звіті зазначено, що бібліотеки, з їх репутацією безпечних громадських центрів, – бажані сусіди, які впливають на економічний розвиток громади. Програми та заходи, що їх проводять книгозбірні, сприяють розвиткові економіки, бо надають інформацію підприємцям, сприяють підвищенню освітнього рівня та письменності, допомагають шукати роботу. Наприклад, миттєвий зріст використання комп'ютерів у публічній бібліотеці м. Уічіта (Канзас) показав, що понад половини користувачів використовувала їх для потреб, пов'язаних з професійною діяльністю та покращанням кар'єри.

Радимо скористатися такою акцією, як Флеш - моб.

«Флеш - моб» - це заздалегідь спланована масова акція, в якій велика група людей (моббери) раптово з'являється на людських місцях, проводять п'ятихвилинний мітинг, акцію, демонстрацію виконуючи заздалегідь обумовлені дії (сценарій) і потім одночасно розходяться.

Флеш - моб можна провести під будь-яким девізом, назвою, напрямком, формою і привернути увагу не лише пересічних громадян, а й, можливо, уповноважених осіб, які в майбутньому можуть стати партнерами бібліотеки та плідно співпрацювати.

Цікавою подією 2010 року стали флеш-моби, присвячені Всеукраїнському дню бібліотек, які відбулися біля дитячих бібліотек Миколаївщини, просто неба, під різноманітними гаслами: «Ми любимо нашу бібліотеку», «Кинь мишку – візьми книжку!», «Читати – модно!»,

«Читати – круто!». Такі акції привернули увагу пересічних громадян та підняли інтерес до читання.

Так, у 2010 році ОДБ ім. В. Лягіна 30 вересня (Всеукраїнський День бібліотек) під час Дня відчинених дверей провела театралізоване літературне свято «До доброї казки запрошуєм вас» для дошкільників та учнів 1-4 класів, для учнів 5-9 класів була запланована і проведена ігрова програма «Цей дивний світ – бібліотека», а у відділі мистецтв для всіх бажаючих відбувалися майстер-класи, виставки, знайомство з книжковим і журнальним всесвітом. На завершення свята, було проведено флеш - моб під кодовою назвою «Читаємо разом».

Прикладом для районних бібліотек для дітей можна вважати ЦБС для дітей м. Миколаєва. Так, на декілька хвилин одна з найбільших вулиць м. Миколаєва перетворилася на бібліотеку просто неба. Діти із задоволенням ознайомились із книжковими новинками, гортали сторінки яскравих журналів. Перехожі з не меншою цікавістю реагували на те, що відбудеться і виявляли бажання відвідати Центральну міську бібліотеку для дітей ім. Ш. Кобера та В.Хоменка.

А святкова акція бібліотеки-філії №2 ЦБС для дітей м. Миколаєва включала в себе бібліокруїз «Острови книжкових скарбів», тобу - виставку просто на вулиці «Бібліотечно-інформаційний супермаркет» та численні вітання від читачів бібліотеки.

Стали традиційними рекламні акції «Не прогав новинку!», «Приведи до бібліотеки друга». Такі акції рекомендуємо проводити кожного року у бібліотеках ЦБС Миколаївської області, що обслуговують дітей.

Незважаючи на те, що дитячі бібліотеки Миколаївщини мають великий досвід взаємодії з різними організаціями, на шляху соціального партнерства бібліотек є певні труднощі. Далеко не всі працівники бібліотек, що обслуговують дітей володіють методологією розвитку дієвого соціального партнерства, не завжди вміло вибудовують стратегію співробітництва і чітко визначають, чим може бути корисна та чи інша організація для самої бібліотеки.

Щоб заохотити партнерів, потрібно їх переконати, що бібліотеки з їхньою репутацією безпечних громадських центрів – бажані сусіди, які впливають на економічний розвиток громади. Програми та заходи, що їх проводять книгозбірні, сприяють розвиткові будь-якої діяльності, тому що надають інформацію підприємцям, сприяють підвищенню освітнього рівня та писемності, допомагають шукати роботу.

Значущість бібліотеки як учасника соціальної взаємодії багато в чому залежить від вмісту її соціального потенціалу. Підкреслимо, що збудувати ефективну систему соціального партнерства можливо лише, проаналізувавши внутрішні можливості. При цьому можуть бути виділені наступні критерії оцінки: визначення стадії розвитку колективу, оцінка соціально-психологічної атмосфери, мотивація участі колективу в соціальному партнерстві.

Рівень професійного розвитку, інформаційні ресурси, матеріальна база бібліотек повинна відповідати завданням і цілям, що стоять перед нею як перед учасницею соціального партнерства. Сильні сторони внутрішнього потенціалу взаємодіючих суб'єктів повинні доповнювати один одного і сприяти обопільному розвитку.

Безумовно, в просторі бібліотеки важливо легко орієнтуватися будь-якому користувачу. Візуальний ряд вишиковується так, щоб дозволити йому адекватно сприймати бібліотечні ресурси, що інтенсивно розвиваються, постійно обновлювані бібліотечні ресурси і можливості, мінімізувати зусилля щодо їх використання. Нарешті, нам потрібно навчити користувача оцінювати і використовувати внутрішньобібліотечний простір як частину соціокультурного простору міста, регіону, елемент місцевої інфраструктури. А в оптимальному варіанті - як «вікно» в світовий культурний простір.

**Доброчинна акція
«Перша улюблена книга дитини»
(методичні поради)**

Доброчинна акція бібліотеки – це чудова нагода підтримати прагнення дітей читати, подружитися з книгою, а також поповнити бібліотечні фонди новою літературою для малюків. Ця акція може проводитися з метою реклами бібліотечних послуг та виявлення реальних і потенційних спонсорів бібліотеки та взаємодії з ними.

Для проведення доброчинної акції залучаються волонтери – кращі читачі бібліотеки: 3-5 активних читачів-дітей.

Головне – визначити прихильників книги і бібліотеки, заздалегідь визначити день і час проведення акції, поспілкуватися з членами громади та колективів, залучитися підтримкою (якщо треба – знайти переконливі аргументи щодо необхідності сприяння книзі і бібліотеці).

Необхідне обладнання: скринька-скарбничка (мальовничо оформлена, яскрава), 5-10 нових книжечок для дітей молодшого шкільного віку: українські народні казки «Теремок», «Колобок», «Котигорошко», «Курочка Ряба» тощо, подяки учасникам акції.

СХЕМА ВІЗИТУ:

Діти-волонтери тримають у руках нові дитячі книги та скриньку-скарбничку.

I дитина: Вітаємо Вас! Ми волонтери _____ бібліотеки.
(назва)

II дитина: Тобто її активні читачі та помічники у проведенні різноманітних заходів. (Ми – члени читацького клубу за інтересами _____).
(назва)

III дитина: Протягом _____ місяця наша бібліотека проводить акцію «Перша улюблена книга дитини».

I дитина: Адже в нашій бібліотеці більшість книг для маленьких читайликів мають дуже непривабливий вигляд.

II дитина: Ми ремонтуємо, підклеюємо їхні сторінки, але це не допомагає.

III дитина: Ці книги були нашими добрими друзями. З них почалася наша мандрівка до чудової Країни Читалії.

I дитина: Книги вчили нас розрізняти добро і зло, цінувати дружбу, бути сміливими і чесними.

II дитина: Вони допомагали нам зрозуміти і любити природу, вірити в чудеса!

III дитина: Підрастають наші молодші братики і сестрички. Нам хочеться, щоб до їхніх рученьок теж потрапили такі цікаві, красиві, чудові книжечки і стали їхніми першими і улюбленими.

I дитина: Ці книги коштують недорого. Найдорожчою є Ваша підтримка, щоб ми вирости розумними і порядними, досягли успіхів у дорослому житті.

II дитина: Ми пропонуємо Вам взяти участь в акції «Перша улюблена книга дитини».

III дитина: Ось ці книжечки Ви, мабуть, теж читали в дитинстві. Допоможіть нам придбати їх для бібліотеки.

I дитина: На кошти, якими Ви підтримаєте акцію _____

(назва)

бібліотеки, ми купимо нові книги і порадуємо наймолодших читачів нашої бібліотеки.

II дитина: Заздалегідь вдячні Вам за розуміння і допомогу!

Зібрані кошти дістаються із скриньки-скарбнички дітьми-волонтерами (в присутності бібліотекаря) та витрачаються на придбання нових книг для молодших читачів.

Використана література:

1. Соціальне партнерство: новий імпульс розвитку публічних бібліотек: інформ.-аналіт. огляд. / Донецька обл. унів. наук. б-ка ім. Н. К. Крупської; уклад. Н. П. Супрунець. – Донецьк: Сх. вид. дім, 2009. – 24 с.
2. Мурашко О.Ю. Социальное партнерство в деятельности библиотек: концептуально-эмпирический поход. – Режим доступа:http://www.library.ru/1/kb/articles/article.php?a_uid=170 . – Заг. с екрана.
3. Першина М. А., Социальное партнерство как путь развития библиотеки / М. А. Першина // Библиотека как развивающая среда нового поколения: материалы V Межрегиональных библиотечных юниор чтений, Сыктывкар. – 2009г. – Режим доступа:http://cbssykt.ru/kollegam/nashi_publicatsii_opyt_raboty_bibliotek_muk_tsbs/sotsialnoe_partnerstvo_kak_put_razvitiya_bibliotek/. – Заг. с екрана.
4. Творчість та інновації в українських бібліотеках. Інформаційно-просвітницький блог для бібліотекарів. Бібліотеки – партнери місцевого уряду для сталого розвитку громади. – Режим доступу: <http://libinnovate.wordpress.com/2010/12/23/бібліотеки—партнери-місцевого-уряд/>. – Назва з екрану.
5. Трохименко Г., Напрями розвитку партнерських стосунків дитячої бібліотеки: сучасні орієнтири та проблемні питання /Галина Трохименко, Галина Штонда// Світ дитячих бібліотек. – 2008 р. – Спец. випуск. – ст.36-41
6. Воробьева Н. Е., Вместе или порознь? Библиотека, власть, бизнес, общественность и СМИ/ Н. Е. Воробьева// Библиотечное дело. – 2007. – №16. – с.35-39
7. Библиотечный вестник Карелии: Сб. Вып. 5 (12): Социальное партнерство библиотек: профессиональная творческая лаборатория / Библ. Асоц. Респ. Карелия, Нац. б-ка Респ. Карелия; Отв. ред. В. П. Лапичкова; Редкол.: С. И. Матвеева, Е. А. Прос – курякова, Т. В. Терпугова; Отв. за вып. М. В. Шалагина; Сост. Т. А. Худякова. – Петрозаводск, 2003. – 147 с.

Укладач та комп'ютерний набір:
Редактор:
Відповідальний за випуск:

Соломка Ю.Р.
Давидюк Л.І.
Жайворонок Т.А.